

الگوی تربیت جنسی با رویکرد اسلامی

روح‌الله شهریاری*

چکیده

بر اساس جهان‌بینی اسلامی، راهبردی خاص در تربیت جنسی دنبال می‌شود که نسبت به نظریات رقیب، دارای امتیازات و تفاوت‌هایی است. پژوهش حاضر در این راستا است تا با نگاه توصیفی - تحلیلی به منابع دینی، راهبرد دین نسبت به این ساحت از تربیت را تبیین کند تا در پی آن، به چستی مدل اسلامی تربیت جنسی دست یابد. ترسیم خطوط اندیشه اسلامی در تربیت جنسی، راهگشا و جهت‌دهنده دستورالعمل‌های تربیتی آن و هدفمند کردن فعالیت‌های مربیان و والدین در عرصه عمل تربیتی، به‌ویژه آموزش جنسی خواهد بود. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در مبانی نظری تربیت جنسی، نگاه اسلام به این ساحت از تربیت، برخلاف نظریات دیگر، نه صرفاً دنیاگرا و نه آخرت‌گرا است؛ بدین معنا که بهره‌مندی از مواهب دنیوی این غریزه، در وهله اول، منافاتی با هدف اصیل که قرب الهی است، ندارد؛ علاوه بر این، تربیت جنسی در اسلام، قبل از تولد فرد تا زمانی که در حیات دنیوی است، ادامه دارد؛ همچنین بر اساس ابعاد اصیل وجود انسان و توجه به مبانی شکل‌گیری رفتار اختیاری و نظر به دستورات رسیده در منابع دینی، سه ساحت شناختی، عاطفی و رفتاری در سه سطح زمینه‌ساز، ایجابی و سلبی جهت کاربست دستورالعمل‌های تربیتی در این پژوهش استنباط شده است.

واژگان کلیدی: تربیت جنسی، رویکرد اسلامی، مبانی، اهداف، ساحت، اصول، روش‌ها.

مقدمه

یکی از استعداد‌های انسان که نیازمند شناخت عمیق و گسترده‌ای است، گزینه جنسی است که منجر به ساختن در تربیت، تحت عنوان «تربیت جنسی» شده است. ارائه یک طرح متقن در تربیت جنسی، نیازمند فهمی عمیق و همه‌جانبه از این استعداد خدادادی است؛ در واقع به جهت آنکه بایدهای تربیت جنسی از هسته آن نشئت می‌گیرند، نیازمند چنین گستره‌ای در شناخت این استعداد هستیم؛ (مطهری، ۱۳۹۰، ۷)، بدین‌منظور نیازمند ابزاری هستیم که توان شناخت هست‌های گزینه جنسی را آن‌گونه که هستند، داشته باشد. بدیهی است که شناخت حسی و تجربی، دارای برد محدودی است و با توجه به محدود بودن آن به دایره پدیده‌های مادی و طبیعی، نمی‌توان تنها بر اساس دستاوردهای علوم تجربی، هست‌ها را شناخت (مصباح یزدی، ۱۳۸۴، ۳۷). عقل نیز دارای محدودیت‌هایی است که از کشف آنچه در حیطة فهم او نیست، عاجز است. از این جهت است که ما بدون کمک و هدایت وحی نمی‌توانیم به طرحی دقیق دست یابیم و به سرمنزول سعادت برسیم (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲، ۳۱۷)؛ بنابراین جامع‌ترین و متقن‌ترین طرح تربیت جنسی را در مدل وحیانی آن باید جست‌وجو کرد؛ از همین‌رو در این پژوهش سعی بر ارائه الگویی دقیق و کاربردی در تربیت جنسی بر اساس منابع اسلامی از جمله آیات قرآن کریم، روایات معصومین (علیهم‌السلام) و نظریات اندیشمندان و عالمان مسلمان داریم تا راهنمای عمل مربیان تربیتی باشد. در این پژوهش، ابتدا مبانی نظری اسلام درباره تربیت جنسی را تبیین شده و در ادامه به اهداف، ساحات، سطوح، اصول و روش‌های تربیت جنسی پرداخته شده است.

الف) بیان مسئله

یکی از عرصه‌های مهم پژوهش‌های تربیتی، پژوهش‌هایی است که به تربیت جنسی می‌پردازند. با این وجود برخلاف تلاش‌های اندیشه‌وران و مربیان تربیتی، آن‌گونه که باید، شاهد آثار عملی مثبت و ثمربخش در این عرصه نبوده‌ایم.

فصلنامه
علمی-تخصصی
پژوهش‌نامه
تربیت‌تبلیغی
سال پنجم
شماره ۱۳ و ۱۴
پاییز و زمستان ۱۳۹۵

بی‌تردید برخی از این نارسایی‌ها و مشکلات، به جهت نارسایی و عدم اتقان پیش‌فرض‌ها و مبانی است که نظام تربیت جنسی بر آن استوار شده است. در واقع ریشه‌ای‌ترین عامل مفسد فردی و اجتماعی را باید در کژبینی‌ها و کژاندیشی‌ها جستجو کرد (مصباح یزدی، ۱۳۸۳، ۱، ۱۴۶)؛ از این رو شکی نیست که ترسیم راهبردی متقن برای تربیت جنسی، بر مبنای اندیشه ناب عالمان اسلامی و منابع اصیل دینی از جمله آیات قرآن کریم و روایات حضرات معصومین (علیهم‌السلام)، می‌تواند بخشی از چالش‌های نظری و عملی پیش‌روی پژوهشگران این عرصه را برطرف کند. بیان کاستی تحقیقات موجود، ضرورت پژوهش پیش‌رو را نیز روشن می‌سازد؛ به عبارت دیگر پژوهش‌هایی که در عرصه تربیت جنسی انجام شده است، غالباً به بیان روش‌ها آن هم صرفاً با نقل آیات و روایات پرداخته‌اند. این پژوهش‌ها علاوه بر کاستی در عدم تحلیل و تبیین مدلولات آیات و روایات و عدم ارائه استنتاجات تربیتی لازم، دارای اشکالات دیگری نیز هستند؛ از جمله در برخی موارد به دلیل عدم وضوح پیش‌فرض‌ها و مبانی نظری، در اعتبار و روایی تجویزات دچار تردید خواهیم شد؛ علاوه بر سیلان بودن روش‌های تربیت جنسی و نیاز به نو شدن پیوسته آنها، مربیان را با چالش‌های نظری و عملی مواجه خواهد کرد. به همین جهت این پژوهش برای برطرف کردن این کاستی‌ها، مطالعه الگوی اسلامی در تربیت جنسی را مورد نظر قرار داده است. در این تلاش با بهره‌گیری از منابع دینی از جمله آیات قرآن و روایات رسیده از معصومین (علیهم‌السلام)، همچنین اندیشه عالمان مسلمان و با روش توصیفی - تحلیلی، با تشریح مبانی، اهداف، ساحات، سطوح، اصول و روش‌ها، مدلی جهت تربیت جنسی ارائه شده است. در این پژوهش ابتدا به ترسیم مبانی نظری اسلام درباره تربیت جنسی از جنبه‌های معرفت‌شناختی، انسان‌شناختی، ارزش‌شناختی و هستی‌شناختی پرداخته شده است؛ سپس ساحات و سطوحی برای تربیت جنسی پیشنهاد شده و در ادامه با لحاظ مبانی نظری، طرحی جهت گزاره‌های تجویزی ارائه و دستورالعمل‌هایی جهت کاربست در فرآیند تربیت جنسی پیشنهاد شده است.

ب) روش پژوهش

این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی، با بهره‌گیری از منابع دینی از جمله آیات قرآن و روایات معصومین (علیهم‌السلام) درباره تربیت جنسی و نظرات اندیشمندان مسلمان انجام شده است.

ج) مفاهیم پژوهش

تبیین درست مفاهیم هر علمی، راه پرهیز از اشتباه‌کاری و خلط در مدلولات آن را هموار می‌کند. بدین‌منظور و برای ایجاد تفاهم معنایی از مفاهیم مندرج در این پژوهش، ابتدا به تعریف آنها می‌پردازیم.

۱. تربیت

تربیت در لغت از ماده ربب یا ربو گرفته شده و به معنای فزونی، زیادت و برتری است (ابن فارس، ۱۴۰۴، ۲، ۴۸۳). در فرهنگ‌های لغت فارسی نیز تربیت را نزدیک به همین معنا ذکر کرده‌اند: پروردن، پروراندن یا پروراندن (دهخدا، ۱۳۳۷، ۱۴، ۵۵۰). در اصطلاح، تعاریف متعددی از تربیت ارائه شده، در یک تعریف، تربیت عبارت است از: فعالیتی هدفمند و دوسویه میان مربی و متربی به‌منظور کمک به متربی در راستای تحقق بخشیدن به قابلیت‌های وی و پرورش شخصیت او در جنبه‌های گوناگون فردی، اجتماعی، جسمی، عاطفی، اخلاقی و عقلانی و... (بهشتی، ۱۳۸۷، ۳۵).

۲. تربیت جنسی

برخی از صاحب‌نظران بین تربیت جنسی^۱ و آموزش جنسی^۲، تمایز قائل هستند و آموزش جنسی را مقدمه تربیت جنسی می‌دانند (ثابت، ۱۳۸۸، ۴۵)؛ برخی در این تفاوت، تربیت جنسی را فراتر از آموزش جنسی می‌دانند (محمدی و

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت تبلیغی

سال پنجم
شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

1. Sex Education.
2. Sex Instruction.

موسوی، ۱۳۹۱، ۳۲)؛ اگر این تفاوت‌ها را بپذیریم، می‌توان تربیت جنسی را این‌گونه تعریف کرد: تربیت جنسی عبارت است از: به‌کارگیری شیوه‌هایی برای ایجاد صفات و رفتارهای جنسی سالم و زدودن صفات و رفتارهای جنسی ناشایست در انسان (پورامینی، ۱۳۸۳، ۱۹۹). با توجه به آنچه در تعریف تربیت ذکر شد، در تربیت جهت کمال و سعادت فرد، مدنظر است؛ از طرف دیگر، در اندیشه اسلامی، کمال و سعادت حقیقی، همان قرب الهی است. در نتیجه در تعریف تربیت جنسی، به‌عنوان ساحتی از تربیت اسلامی، همان غایت تربیت اسلامی را لحاظ می‌کنیم و در تعریف نهایی، تربیت جنسی در الگوی اسلامی را این‌گونه تعریف می‌کنیم: فرایند فراهم کردن زمینه‌ها و عوامل مربوط به غریزه جنسی به‌طوری‌که فرد بتواند از این نیروها برای رسیدن به سعادت خودش بهره‌مند شود و به‌وسیله آنها موجبات رشد و کمال نهایی خود را فراهم سازد.

۳. الگوی تربیت جنسی

الگو در لغت به معنای طرح، سرمشق، نمونه، مثال، مدل و غیره آمده است؛ اما در اصطلاح، در علوم گوناگون به معانی متفاوت آمده است. در حوزه علوم تربیتی، معنای اصطلاحی الگو با معنای لغوی آن تطابق دارد و به طرح و نمونه یا مدلی از شکل یا اشیاء یا موردی از رفتار گفته می‌شود (حسینی‌نسب و اقدم، ۱۳۷۵، ۶۳۲). در این پژوهش، مراد از الگوی تربیت جنسی، طرحی است که به واکاوی دیدگاه اسلام درباره تربیت جنسی از حیث‌های مختلف مانند، مبانی، اهداف، ساحات، سطوح، اصول و روش‌ها می‌پردازد.

۴. مبانی تربیت جنسی

مبانی، پیش‌فرض‌هایی است که هر شاخه علمی بر آنها متکی است. منظور از مبانی در تربیت اسلامی، «گزارهای خبری که یا بدیهی‌اند یا از دانش‌هایی دیگر وام گرفته می‌شوند و برای تعیین اهداف، اصول، ساحت‌ها، مراحل، عوامل،

موانع، و روش‌های تربیت اسلامی به کار می‌آیند» است (مصباح و دیگران، ۱۳۹۱، ۶۵). مبانی بر سه دسته عمده: هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و معرفت‌شناختی تقسیم می‌شوند (رهنمایی، ۱۳۸۸، ۶۹). با توجه به اینکه این مبانی، عام هستند و به موضوع یا قلمرو خاصی اختصاص ندارند (همان)، و با نظر به این نکته که تربیت جنسی نیز ساحتی از تربیت اسلامی است، مبانی تربیت جنسی را همان مبانی تربیت اسلامی در نظر می‌گیریم و آن را این‌گونه تعریف می‌کنیم: «سلسله معارف نظری درباره تربیت جنسی که به جنبه‌های مختلف آن، از جمله هستی‌شناختی، انسان‌شناختی و معرفت‌شناختی می‌پردازد».

د) یافته‌های پژوهش

به جهت مبانی خاص و ممتاز دین اسلام، ساحت جنسی تربیت نیز، مسیری مطابق با آنها طی می‌کند و دارای طرحی ممتاز می‌شود. در این قسمت به برخی از مبانی اسلامی تربیت جنسی به اختصار اشاره می‌کنیم.

۱.۱. تساوی ارزشی (عدم وجود شر)

انسان، موجودی است دارای ابعاد و استعدادها گوناگون؛ یکی از این استعدادها، غریزه جنسی است. غریزه جنسی، یک میل ثابت انسانی و از ابعاد وجودی انسان است (مصباح یزدی، ۱۳۹۱، ۲، ۲۲۷)؛ علاوه بر این، خداوند متعال، حکیم مطلق است؛ بنابراین تصور اینکه برخی از استعدادها انسان، لغو و یا مضر باشند، هرگز نمی‌رود؛ چراکه در این صورت به یک نوع تناقض میان تکوین و تشریح و ناهماهنگی بین نظام هستی و نظام اخلاقی، منجر می‌شود؛ بنابراین شر بودن این استعداد نیز مانند همه استعدادها دیگر وجود انسان در مرتبه تربیت و اهدافی که برای آن ترسیم می‌شود، شکل می‌گیرد و جنبه ثانوی دارد؛ در هر صورت اگر تربیت جنسی مسیری درست را طی نکند و به درستی

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت تبلیغی

سال پنجم

شماره ۱۴ و ۱۳

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

مدیریت نشود، می‌تواند تمام زندگی فرد و بلکه جامعه را فلج کند (مطهری، ۱۳۸۹، ۷۲). در این صورت جنبه شر و مضر پیدا می‌کند.

۲.۱. سرشتی بودن

اسلام، نوعی شناخت از انسان ارائه کرده که اسم آن، فطرت است. فطرت، الگویی خاص از آفرینش است؛ به گونه‌ای که سرشت و خمیره انسان در اصل خلقت به آن مخمر شده است. فطرت، به مجموعه‌ای از استعدادها، بینش‌ها و گرایش‌های خدادادی و غیراکتسابی انسان اشاره دارد که خداوند در جهت هدایت تکوینی و حفظ حیات معنوی آدمی، در وجود او قرار داده است (مصباح یزدی، ۱۳۸۹، ۶۳). یکی از این استعدادهای فطری و سرشتی در وجود انسان، میل جنسی است. چنانکه برخی آیات قرآن کریم نیز بر این مطلب دلالت دارند و رابطه جنسی را جزو نهاد و سرشت انسان می‌دانند (سوره روم، آیه ۲۱)؛ بنابراین اصل استعداد جنسی در وجود انسان، فطری و سرشتی است.

۳.۱. جامعیت و اعتدال (شامل دنیا و آخرت)

استعداد جنسی، نعمتی خدادادی است و بهره‌مندی از آن، نه تنها منافاتی با کمال انسان ندارد، بلکه رهبانیت ورزیدن در آن، مورد نکوهش است و اساساً با جهان‌بینی و فلسفه خوش‌بینانه اسلام درباره هستی و خلقت، ناسازگار است (مطهری، ۱۳۹۰، ۲۱۳). در واقع گرچه حیات واقعی و جاودانه انسان از هنگام مرگ شروع می‌شود و طبق اصالت روح و عظمت آخرت نسبت به دنیا، سهم مهمی از ره‌آورد وحی الهی، تعلیم کتاب، حکمت و تزکیه معنوی جهت سلامت انسان در قیامت است (جوادی آملی، ۱۳۸۴، ۲۵)؛ با این وجود کسانی که رهبانیت پیشه می‌کنند و از نعمت‌های خداوندی خودشان را محروم نگاه می‌دارند: مورد نکوهش منطبق اسلام هستند. خداوند متعال در این باره می‌فرماید: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ؛ بگو: چه کسی زینت‌های الهی را که برای

بندگان خود آفریده و روزی‌های پاکیزه را حرام کرده است» (سوره اعراف، آیه ۳۲). اساس معارف و حیانی و از جمله اعتقاد به توحید و نفی عبودیت آن، صرفاً آخرت‌گرا و دنیاگریز نیست؛ بلکه اساساً توحید یک اصل، برای زندگی است و همچنین مربوط به کیفیت زندگی کردن جوامع بشری است (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۹۲، ۲۴۸)؛ از این جهت سیر تکاملی انسان به سمت قرب الهی نیز منافاتی با این بهره‌مندی از گزینه جنسی تا زمانی که در راستای آن است، ندارد.

۱.۴. مبدأ و محتوا

روایات رسیده از معصومین (علیهم‌السلام) درباره تربیت جنسی دارای تنوع و گستردگی زیادی است. با بررسی جامع این دستورات می‌توان مبدأ شروع تربیت جنسی را پیش از انعقاد نطفه و مرحله انتخاب همسر دانست. اهمیت این مرحله به جهت تأثیر وراثت است^۱. برخی روش‌های تربیت جنسی که در منابع دینی از جمله قرآن کریم رسیده، نیز مؤید این مطلب است. دستور غض بصر (سوره نور، آیه ۳۰-۳۱) مربوط به مرحله خاصی از زندگی نیست، بلکه انسان باید همیشه این روش تربیتی را به‌کارگیرد.

۲. اهداف تربیت جنسی

تعیین اهداف تربیت جنسی به فهم تمایز طرح اسلامی آن از مدل‌های مشابه و رقیب کمک می‌کند. مراد از این اهداف، هر آنچه شایسته است تا به‌عنوان امر مطلوب در برنامه جامع تربیت جنسی در نظر گرفته شود، است؛ به صورتی که همه فعالیت‌های این عرصه برای دستیابی به آن صورت گیرد (مصباح و دیگران، ۱۳۹۱، ۲۱۴). اهداف تربیت جنسی در اسلام به دو دسته نهایی و واسطه‌ای، تقسیم می‌شوند. مقصود از هدف نهایی، آن چیزی است که تمامی فعالیت‌ها برای رسیدن

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت‌تبلیغی

سال پنجم

شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

۱. پیامبر اکرم (ص) در این رابطه می‌فرماید: «أَنْظُرُ فِي آيَةِ نَصَابٍ تَضَعُ وَوَلَدَكَ فَإِنَّ الْعِرْقَ دَسَّاسٌ»؛ بنگر فرزند خود را کجا قرار می‌دهی که عرق پنهانی تأثیر می‌گذارد (مجلسی، ۱۴۰۴، ۷۶، ۲۴۵). همچنین در روایت دیگری از پیامبر اکرم (ص) چنین آمده است: «تَخَيَّرُوا لِنُطْفِئِكُمْ فَإِنَّ الْعِرْقَ دَسَّاسٌ»؛ برای نطفه‌های خود (همسر مناسب) انتخاب کنید که عرق پنهانی تأثیر دارد (همان).

به آن هدف صورت می‌پذیرد و مقصود از اهداف غیرنهایی به اموری گفته می‌شود که واسطه و مقدمه‌ای است برای رسیدن به هدف نهایی است (همان، ۲۱۲)؛ به عبارت دیگر، ارزش هدف نهایی، ذاتی و ارزش اهداف واسطه‌ای، غیری است. در تربیت جنسی، هدف غایی همان قرب به خداست که بر اساس فلسفه خلقت انسان و جهان هستی، مطلوب و مقصد نهایی انسان است (مصباح یزدی، ۱۳۸۴، ۱۰۰-۱۰۴). اهداف غیرنهایی تا آنجایی که در راستای هدف غایی قرارگیرند می‌توانند متعدد باشند، از جمله تکثیر نسل، سکون و آرامش و تشکیل خانواده و... است.

۳. ساحات تربیت جنسی

منظور از ساحات، دامنه و محدوده خاصی است که مجموعه‌ای از فعالیت‌های تربیتی در آن قرار می‌گیرند (مصباح و دیگران، ۱۳۹۰، ۳۲۳). تربیت جنسی را می‌توان از منظر ابعاد اصیل وجود انسان و با نظریه مبانی شکل‌گیری رفتار اختیاری انسان، ساحت‌بندی کرد و برای هر بُعد آن، مجموعه‌ای از فعالیت‌ها را در نظر گرفت. چنانکه انسان متشکل از دو بعد جسم و روح است، روح نیز دارای ابعادی است. در یک تفسیر، روح انسان دارای دو بخش کاملاً متفاوت و مجزای از هم است که آنها را بعد شناختی و بعد عاطفی نامیده‌اند (مصباح یزدی، ۱۳۸۶، ۲۴۲)؛ از سوی دیگر، بر اساس مبانی شکل‌گیری رفتار اختیاری، هر عمل اختیاری که از انسان سر می‌زند، مبتنی بر سه امر: شناخت، میل و انگیزه است؛ به عبارت دیگر مبتنی بر قدرت اراده تصمیم‌گیری و عمل است (فقیهی، ۱۳۹۳، ۱۰۷). عمل انسان از هر نوعی که باشد از علم و شناخت نشئت می‌گیرد؛ علاوه بر این هر عملی، ملازم به علمی است که با آن عمل مناسبت داشته باشد و بر آن دلالت کند؛ بنابراین علم در عمل اثرگذار است (طباطبایی، ۱۳۸۹، ۳، ۹۹). مؤلفه عواطف و امیال نیز جایگاه مهمی در فرایند شکل‌گیری عمل دارند، به گونه‌ای که برخی اندیشمندان معتقدند امیال و عواطف در ادراکات انسان تأثیر دارند. وجود میل و عدم توجه در بسیاری از اوقات، بستگی به میل و علاقه باطنی انسان دارد

(مصباح یزدی، ۱۳۸۶، ۱۰۹-۱۱۰)؛ بنابراین احساسات انسان می‌تواند بر جهت‌گیری شناختی انسان نیز تأثیر بگذارد؛ گرچه رفتار، برآیند و حاصلضرب شناخت‌ها و میل‌ها است، اما خود رفتار می‌تواند این دو کانون را تحت تأثیر قرار دهد؛ به این معنا که همان‌طور که علم در عمل اثر می‌گذارد، عمل هم متقابلاً در علم تأثیر می‌گذارد و باعث پیدایش و یا قوت در نفس می‌شود (طباطبایی، ۱۳۸۹، ۱۰۰، ۳)؛ بنابراین این سه عنصر در تأثیر متقابل باهم هستند و در یک رابطه تعاملی سه طرفه سبب رشد یکدیگر می‌شوند و شخصیت انسان را شکل می‌دهند. می‌توان تعامل این سه عنصر در شکل‌دهی شخصیت انسان را به حرکت چرخ‌هایی که حرکت هر کدام از آنها سبب حرکت دیگر چرخ‌ها می‌شود، تشبیه کرد؛ در نتیجه بنا بر توضیحات ذکر شده می‌توان سه ساحت عمده شناختی؛ عاطفی و رفتاری را در تربیت جنسی شناسایی کرد.

منظور از ساحت شناختی، حوزه‌ای از فعالیت‌های تربیت جنسی است که با بینش‌ها و شناخت‌های مرتبی سروکار دارد؛ منظور از ساحت عاطفی، تمایلات غریزی انسان و منظور از ساحت رفتاری مجموعه فعالیت‌هایی است که در حوزه حرکات ظاهری و بدنی قرار می‌گیرد.

۴. سطوح تربیت جنسی

با نگاهی به دستورالعمل‌های تربیت جنسی در آیات و روایات، می‌توان برای تربیت جنسی سطوحی تعیین کرد. برخی از گزاره‌های تربیتی موجود در منابع دینی صرفاً اشاره به ایجاد زمینه و فراهم کردن شرایط مساعد جهت تربیت مطلوب دارند؛ مانند انتخاب همسر که به نقش وراثت اشاره دارد، بدان جهت که تأثیر صفات وراثتی، بیشتر از ایجاد زمینه و فراهم کردن برخی مقدمات نخواهد بود (مطهری، ۱۳۹۰، ۱، ۶۹). برخی نیز به ایجاد موانع و پرهیز دادن از برخی اعمال و رفتارها اشاره دارد. این دسته نیز به علت گرایش‌های شری است که در انسان وجود دارد و انسان را به سمت امور شر می‌کشاند (مصباح یزدی، ۱۳۹۱،

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت‌تبلیغی

سال پنجم

شماره ۱۴ و ۱۳

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

۱، ۱۸۱). در این باره در قرآن کریم این گونه آمده است: «وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ؛ هرگاه کسانی را دیدی که آیات ما را استهزا می‌کنند، از آنها روی بگردان تا به سخن دیگری بپردازند» (سوره انعام، آیه ۶۸). این آیه اشاره به فعالیت‌های سلبی دارد. برخی دستورالعمل‌ها نیز جهت قوام و شکل‌دهی درست‌گریزه جنسی بیان شده است؛ که مجموعه فعالیت‌های ایجابی را شامل می‌شوند؛ بنابراین دستورالعمل‌ها و تجویزات تربیت جنسی اعم از اصول و روش‌ها طبق این دسته‌بندی در سه دسته کلی، زمینه‌ساز، ایجابی و سلبی تقسیم‌بندی می‌شوند و در فعالیت‌های تربیتی باید همه این سطوح لحاظ شده و برای هر کدام بخشی از روش‌های تربیتی به‌کار گرفته شود.

۵. طرح تجویزات تربیت جنسی

گزاره‌های تجویزی تربیت جنسی، دستورالعمل‌هایی هستند که جهت رسیدن به اهداف و مقاصد مدنظر ارائه می‌شوند. این گزاره‌ها که شامل اصول و روش‌های تربیتی است، زمانی می‌توانند ثمربخش باشند که علاوه بر مطابقت با مبانی و اهداف از سیری منطقی و درستی پیروی کنند، به‌گونه‌ای که دارای کارآمدی لازم باشند و بتوانند اهداف مدنظر را فراهم سازند. با توجه به ملاکی که در ساحت‌بندی تربیت جنسی بیان شد و ساحاتی متناسب با آن ارائه شد و با لحاظ سطوح تربیت جنسی می‌توان به طرحی منطقی و کارآمد در باب تجویزات تربیت جنسی دست یافت؛ بدین صورت که دستورالعمل‌های تربیت جنسی را در سه سطح زمینه‌ساز، ایجابی و سلبی تقسیم‌بندی کرده و برای هر سطح، سه نوع گزاره شناختی، عاطفی و رفتاری در نظر گرفت (باقری، ۱۳۸۹، ۸۸).

۶. اصول تربیت جنسی

دستورالعمل‌های تربیتی را غالباً به دو دسته تقسیم می‌کنند؛ دسته اول، اصول و دسته دوم، روش‌ها است؛ گرچه اصول و روش‌ها از یک سنخ و جزء دستورالعمل‌ها

هستند، ولی از حیث کلی و جزئی بودن، متفاوتند؛ به‌گونه‌ای که اصول، کلی‌تر از روش‌ها است (همان)؛ از این جهت در ارائه اصول تربیت جنسی به بیان مواردی که ناظر به سطوح تربیت جنسی باشند، بسنده شده تا حیث کلی و جزئی، تناظر میان اصول و روش‌ها و ابتدای هر روش بر یک اصل را رعایت شود.

با مطالعه‌ای که روی منابع دینی از جمله آیات قرآن و روایات معصومین (علیهم‌السلام) انجام شد، به چهار اصل تربیت جنسی دست یافتیم. از این موارد، اصل اول ناظر به سطح ایجابی در تربیت جنسی است؛ اصل دوم به سطح سلبی اشاره دارد؛ اصل سوم ناظر به مرحله زمینه‌ساز است؛ و اصل چهارم نیز به سطح سلبی می‌پردازد.

۱.۶. اصل اول: شکل‌دهی نقش و هویت جنسی مطابق فطرت

هویت جنسی^۱ را ادراکی که فرد از خویشتن به‌عنوان زن یا مرد دارد، تعریف کرده‌اند. شرایط و عوامل تربیت جنسی باید به‌گونه‌ای فراهم شود تا فرد در مسیر رشد جنسی، رشدی بهنجار و مطابق با خلقت خود داشته باشد. خروج غریزه جنسی از مسیر رشد طبیعی و تکوینی، برخلاف نظام آفرینش است؛ بنابراین باید شرایط به‌گونه‌ای فراهم شود تا آنچه در اصل خلقت برای این غریزه مورد توجه شده است، تأمین شود؛ بنابر اصل خلقت، تلاش بر این است تا هویت جنسی و نقش‌های جنسیتی فرد برهم منطبق شده و در نتیجه متربی نظر مثبتی نسبت به هویت جنسی، همچنین نقش‌های جنسیتی خود داشته باشد و رفتارها و کنش‌های مطابق با آنها را به خوبی ایفا کند (هالجین و ویتبورن، ۱۳۹۲، ۲، ۲۸).

۲.۶. اصل دوم: پیشگیری از تهییج و تحریک

در تربیت اسلامی، یکی از اساسی‌ترین راه‌های برون‌رفت از کارکردهای منفی غریزه جنسی و مدیریت آن برای نیل به هدف غایی تربیت، کنترل تحریک‌پذیری و تهییج آن است. اسلام با شناختی که از غریزه جنسی می‌دهد

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت جنسی

سال پنجم

شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

منطقی ویژه درباره این گزینه اعمال می‌کند، منطقی که با این تصور از گزینه جنسی که با اشباع هر چه بیشتر و رها کردن مسیر ارضای آن سیر می‌شود، متفاوت است. برخی مفسران، مانند علامه طباطبایی در تفسیر آیه شریفه «وَحَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا» (سوره نساء، آیه ۲۸)، این‌گونه فرموده‌اند: «ضعیف بودن انسان از این بابت است که خدای سبحان در او قوای شهویه را ترکیب کرده، قوایی که دائماً بر سر متعلقات خود با انسان ستیز می‌کنند و وادارش می‌سازند به اینکه متعلقات را مرتکب شود، خدای سبحان براو منت نهاد و شهواتی را بر او حلال کرد تا به این وسیله شهوتش را بشکند، نکاح را به مقداری که غائله عسر و حرج او را برطرف سازد، تجویز کرده است» (طباطبائی، ۱۳۸۹، ۴، ۴۴۹).
گزینه جنسی، گزینه‌ای عمیق، نیرومند و دریاصفت است، یعنی هر چه بیشتر اطاعت شود، سرکش‌تر می‌شود (مطهری، ۱۳۹۱، ۱۰۷). از این منظر، تحریک، تهییج و آزادی بی‌قید این قوه، نه‌تنها سبب اشباع و ارضای درست و بهنجار آن نمی‌شود، بلکه موجب انحرافات و آسیب‌های بی‌شماری می‌شود.

۳.۶. اصل سوم: تقویت عنصر حیا

حیا در فرهنگ اسلامی جایگاه رفیعی دارد، به‌طوری که در رأس مکارم اخلاق، عنصر حیا قرار دارد (کلینی، ۱۳۶۵، ۲، ۵۵۱). در تعریف حیا گفته‌اند که حیا نیرویی است مهارکننده و نظم‌دهنده که رفتار و افکار انسان را بر اساس شرع و عرف تنظیم می‌کند (پسندیده، ۱۳۸۶، ۱۰)؛ به همین جهت، تقویت و نهادینه کردن عنصر حیا در فرد، سبب جلوگیری از بسیاری از آفات گزینه جنسی می‌شود. نهادینه کردن و تقویت تدریجی این عنصر، مرتب‌تری را از رفتارها، تخیلات و اندیشه درباره مسائل جنسی پرهیز می‌دهد و زمینه مناسبی برای تربیت جنسی مطلوب او فراهم می‌کند. انسان باحیا نه‌تنها خود به رفتار، گفتار و اندیشه‌های جنسی دست نمی‌زند و معاشرت‌های جنسی را نمی‌پسندد، بلکه از دیدن هرزگی و بی‌حیایی‌های دیگران نیز پرهیز می‌کند.

۶. ۴. اصل چهارم: پیشگیری از نابهنجاری‌ها و کژکارکردها

اصطلاح نابهنجاری جنسی^۱ را انحرافی که موضوع جاذبه جنسی فرد در برگیرد، تعریف کرده‌اند (هالجین و ویتبورن، ۱۳۹۲، ۵، ۲). مراد از نابهنجاری جنسی در تلقی اسلامی، هر نوع رفتاری که برخلاف فطرت و طبیعت این غریزه باشد، است (مصباح یزدی، ۱۳۹۱، ۲، ۲۱۰)؛ بنابراین پیشگیری از نابهنجاری جنسی یعنی پیشگیری از هر آنچه برخلاف فطرت این غریزه و برخلاف کمال نهایی آن است. اگر کسانی در مقام ارضای غریزه جنسی از مسیر طبیعی و تکوینی منحرف شوند و به جای آنچه در اصل خلقت و متن آفرینش برای تأمین این غریزه ملحوظ شده راه دیگری را در پیش گیرند، رفتارشان نابهنجار محسوب می‌شود. در قرآن کریم به برخی از نابهنجاری‌ها، اشاره شده و به شدت مورد نکوهش قرار گرفته است (اعراف، آیه ۸۰-۸۱). از دید آیات قرآن کریم، گرایش به جنس موافق، برخلاف فطرت و نظام آفرینش است و در واقع، یک نوع انحراف در گرایش جنسی به شمار می‌رود. حفظ متربی از نابهنجاری‌های جنسی همواره وابسته به تحقق اصول مطرح‌شده قبلی نیست؛ بلکه ممکن است فردی رفتارهای مطابق هویت و نقش جنسیتی از خود بروز دهد (اصل اول)؛ علاوه بر این، غریزه جنسی او تا حد امکان از تحریک و تهییج حفظ شده باشد (اصل دوم)؛ همچنین برخوردار از عنصر حیا باشد (اصل سوم)؛ ولی به علت عوامل دیگری دچار اختلالاتی در غریزه جنسی شده باشد، به طوری که مانعی در جهت کمال نهایی او فراهم شود. تصور کنید کودکی که دچار سوءاستفاده جنسی شده، بروز برخی نابهنجاری‌های جنسی، مانند بچه‌بازی و برخی کژکارکردهایی، مانند اختلال واژینسم^۲ در بزرگسالی در او محتمل است. تحقیقات برخی متخصصان بالینی نشان داده اختلال شخصیت مرزی^۳، واکنش پیچیده‌ای به آسیب سوءاستفاده شدن جنسی در دوران کودکی است (هالجین

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

پژوهش‌نامه

سال پنجم

شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

1. paraphilia.

2. Vaginismus.

3. borderline personality disorder.

وویتبورن، ۱۳۹۲، ۲، ۲۰۲). تحقیقاتی که قریب به ده سال قبل در کشور ما انجام شده، نشان می‌دهد که حدود ۱۰ درصد افراد جامعه به اختلالات جنسی مبتلا هستند (متقی فر، ۱۳۸۹، ۲۶). بدیهی است که این اختلالات، نشانگر کم شدن عنصر حیا و یا فوران شهوت جنسی نمی‌تواند باشد؛ بلکه عاملی مانند عوامل پیش‌گفته شده سبب آن است.

۷. روش‌های تربیت جنسی

بر اساس الگوی ارائه‌شده، روش‌های تربیت جنسی در سه سطح زمینه‌ساز، ایجابی و سلبی تقسیم می‌شوند و در ذیل هر سطح، روش‌های شناختی، عاطفی و رفتاری ارائه می‌شوند. گرچه هر روش به یکی از ابعاد شناختی و عاطفی و یا رفتاری اختصاص داده شده، اما ممکن است با دیگر عناصر هم‌پوشی نیز داشته باشد.

۷.۱. سطح زمینه‌ساز

در مجموعه روش‌هایی که در سطح زمینه‌ساز ارائه می‌شوند، صرفاً به فراهم آوردن مقدمات تربیت جنسی مطلوب نظر داریم. اکثر روش‌های تربیتی که ناظر به قبل از تولد کودک است، ذیل این مجموعه قرار می‌گیرند.

۷.۱.۱. روش‌های شناختی

روش‌های شناختی در سطح زمینه‌ساز، ناظر به اعطای بینش درست به والدین و متریبان و یا اصلاح و تقویت آنها است.

۷.۱.۱.۱. شناخت انحرافات جنسی

انحراف جنسی را خروج ارضای جنسی از اصل تولید مثل تعریف کرده‌اند (جهانیان نجف‌آبادی، ۱۳۹۰، ۳۰)؛ همچنین اگر ارضای جنسی موجب اختلال در زندگی فردی و اجتماعی فرد شود، اختلال جنسی نامیده می‌شود. برای

برون‌رفت از این نوع آسیب‌ها، شناخت گونه‌ها و شناخت علل بروز و ظهور این‌گونه انحرافات، همچنین شناخت راهکارهای پیشگیری از آنها لازم است. در این قسمت به چند مورد شایع از این نوع انحرافات و اختلالات اشاره کرده و راهکارهایی جهت برون‌رفت از آنها پیشنهاد می‌شود (همان).

همجنس‌بازی: به این معنا است که فرد سعی می‌کند با همجنس خود به روابط جنسی بپردازد و خود را ارضاء کند (متقی‌فر، ۱۳۸۹، ۲۰۵). برای پیشگیری از این اختلال توجه به دو نکته ذیل لازم است:

۱. منع از تجربه روابط لذت‌بخش جنسی در دوران کودکی از همجنس؛
 ۲. منع از ایجاد تجربه‌های ناخوشایند از جنس مخالف در دوران خردسالی.
- خودارضایی:** خود ارضایی یا **استمنا**، تأثیرات منفی بر روان و جسم فرد داشته و او را از مسیر تربیت اسلامی دور می‌کند و مانع تأثیر روش‌های تربیتی خواهد شد. از جمله عواملی که در پیشگیری از این بیماری مؤثر است، می‌توان به کنترل نگاه، ایجاد مشغله علمی و فکری، انجام فعالیت‌های پرتحرک، کنترل نوع غذاهای مورد استفاده، نپوشیدن لباس‌های تنگ چسبان و پلاستیکی، کنترل حس لامسه، کنترل ارتباط با محارم اشاره کرد.

نظربازی: مراد از نظربازی، چشم‌چرانی و نگاه از روی لذت به نامحرم و مظاهر شهوانی است. این عمل، نوعی عادت و ارضای جنسی به دنبال دارد و مقدمه‌ای برای رفتارهای پرخطر است؛ برای پیشگیری از این اختلال، منع تماشای محرک‌های جنسی لازم است (همان، ۲۱۱).

بچه‌بازی: مراد از بچه‌بازی این است که نوجوان یا بزرگسال به کودکان تمایل جنسی غیرقابل کنترل دارد (هالجین و ویتبورن، ۱۳۹۲، ۲، ۷)؛ والدین باید در نوع پوشش کودک دقت داشته و لباس‌هایی که سبب تحریک جنسی این‌گونه افراد می‌شود را نپوشانند و نیز کودک را در خلوت با افراد اجنبی تنها نگذارند.

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت تبلیغی

سال پنجم
شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

تمایل به مفعول واقع شدن: از دیگر انحرافات جنسی تمایل به فاعل خواهی مردان است. مبدل پوشی و آرایش‌های زنانه، از جمله نشانه‌های این بیماری است. نوع فعالیت‌هایی که به کودک واگذار می‌شود در پیشگیری و یا ایجاد این انحراف جنسی تأثیرگذار است.

تبرج و خودنمایی زنان: از دیگر نابهنجاری‌های جنسی است که در آن برخی زنان با خودنمایی و جلوه‌نمایی می‌کوشند توجه مردان را به خود جلب کنند و با این عمل به ارضای جنسی خود می‌پردازند (متقی‌فر، ۱۳۸۹، ۲۱۶). پوشیدن لباس‌های تنگ و رنگارنگ، برهنه کردن قسمت‌هایی از بدن مانند پا، دست‌ها، گوش‌ها و گردن، به شکل عروسک درآوردن کودکان دختر، از جمله نشانه‌های این بیماری است. نهادینه کردن ارزش‌ها و اعتقادات دینی، به‌ویژه عنصر حیا و عفت در دختران برای دور کردن از این اختلال مؤثر است.

عورت‌نمایی: عورت‌نمایی از جمله انحرافات جنسی میان مردان است. از جمله ویژگی‌های تشخیصی این انحراف، خیال‌پردازی‌های برانگیزنده جنسی شدید، رفتارهای جنسی، مانند کشف عورت در انظار عمومی، بازی کردن با آلت در اماکن عمومی و پوشیدن شلوارهای دارای فاق کوتاه است (هالچین و ویتورن، ۱۳۹۲، ۲، ۱۳).

۷. ۱. ۱. ۲. مصونیت‌بخشی

تحقیقات و پژوهش‌هایی که در ایران و سایر کشورها صورت گرفته نشان می‌دهد که دین‌داری، عاملی مهم در بازدارندگی و مصونیت‌بخشی از آسیب‌ها و خطرات روابط جنسی است (مبینی مقدس، ۱۳۹۳، ۱۰۰). تقویت باورها و اعتقادات دینی و نهادینه کردن آنها از طریق تقویت جنبه‌های معرفتی و دادن شناخت‌های کامل و درست توسط والدین و مربیان، می‌تواند تأثیرات مهمی در این جهت داشته باشد؛ از جمله این شناخت‌ها، شناساندن مبدأ و معاد، هدف آفرینش، آگاه کردن کودک از جایگاه، مقام و منزلتش در نظام هستی، آگاهی از تفاوت میان انسان و حیوان در خلقت و در هدف آن است.

۷. ۱. ۲. روش‌های عاطفی

در روش‌های عاطفی سطح زمینه‌ساز، نظر به ایجاد تحریکات عاطفی و ایجاد میل و انگیزه برای جهت‌دهی رفتارهای درست در جهت تحقق اهداف مطلوب داریم.

۷. ۱. ۲. ۱. مراقبت ذهنی

حالات روحی و روانی والدین در هنگام انعقاد نطفه، زمینه‌ساز تربیت جنسی در کودک است. در برخی روایات از آمیزش با همسر درحالی‌که میل و شهوت زن دیگری در ذهن مرد است، منع شده و آمیزش در این حالت را موجب اختلال در جنسیت و حافظه نوزاد دانسته‌اند. در روایتی در همین زمینه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «لَا تُجَامِعُ امْرَأَتَكَ بِشَهْوَةِ امْرَأَةٍ غَيْرِكَ فَإِنِّي أَخَشَىٰ إِنْ قُضِيَ بَيْنَكُمَا وَلَدٌ أَنْ يَكُونَ مُحَنَّنًا أَوْ مُؤَنَّنًا مُحَبَّبًا؛ با شهوت زن دیگری با همسرت جماع مکن، چون ممکن است دارای فرزندی شوی که زن‌صفت، ماده‌صفت و تباه‌مغز باشد» (صدوق، ۱۴۰۴، ۳، ۵۵۱).

۷. ۱. ۲. ۲. ایجاد انس و الفت به ارزش‌های دینی

انس و الفت، یکی از ویژگی‌های انسان است. انسان با هر اندیشه و فکری که انس پیدا کند، از آن تأثیر می‌پذیرد و رفتارش به آن سمت جهت پیدا می‌کند. در روایتی وارد شده که فرزند امام صادق علیه السلام به حضرت عرض کرد «پدر می‌خواهم بخوابم. امام فرمود: «فرزندم بگو أَشْهَدَانَّ لِإِلَهِ الْإِلَهِ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ» (کلینی، ۱۳۶۵، ۲، ۵۲۳)؛ یک‌جهت این توصیه حضرت می‌تواند بار عاطفی آن و ایجاد میل نسبت به عقاید و باورهای دینی باشد.

۷. ۱. ۳. روش‌های رفتاری

مراد از روش‌های رفتاری در سطح زمینه‌ساز، مجموعه اقداماتی است که فارغ از بینش‌دهی و یا تحریک عاطفی انجام می‌شود. برخی از این روش‌ها متوجه والدین و برخی ناظر به متربی است.

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت‌تبلیغی

سال پنجم

شماره ۱۴ و ۱۳

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

۷. ۱. ۳. ۱. جدایی مکان

از جمله رفتارهای مخرب در تربیت جنسی، عیان بودن روابط جنسی والدین در برابر کودکان است. در این باره امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «در حالی که کودکی در اتاق باشد، مرد نباید با زن و کنیزش آمیزش کند، چرا که این کار زنا را در پی می‌آورد» (همان، ۵، ۴۹۹). نه تنها نباید کودکان، آمیزش والدین را ببینند، بلکه در مکان آمیزش نیز نباید حضور داشته باشند. امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «پیامبر الهی (صلی الله علیه و آله) فرمود: به خدا سوگند اگر مردی با همسرش آمیزش کند و در اتاق، طفل بیداری باشد که آن دو را در حال جماع مشاهده نماید و سخنانشان و حتی صدای نفس کشیدنشان را بشنود، آن کودک هرگز موفق نخواهد بود و اگر پسر باشد یا دختر، سرانجام آلوده به زنا خواهد شد» (همان). اهمیت این مسئله به قدری است که قرآن کریم نیز به این مسئله تحت عنوان استیذان (اجازه خواستن) اشاره کرده است (سوره نور، آیه ۵۹).

۷. ۱. ۳. ۲. سازگاری و سازش

اختلاف و ناسازگاری والدین، موجب اضطراب روحی در فرزندان می‌شود. تحقیقاتی که روی چند هزار نفر از نوجوانان بزهکار انجام شده، نشان می‌دهد در خانواده‌هایی که سازش پدر و مادر کمتر است، درصد انحراف و بزهکاری فرزندان، بیشتر است (اکبری، ۱۳۸۴، ۴۷). در برخی موارد، عادت به خودارضایی در پسران و دوستی دختران با پسران به دلیل تسکین اضطراب‌ها و ناراحتی‌های روحی، روانی است که بر اثر ناسازگاری والدین در منزل ایجاد شده است (همان). پرهیز از اختلاف و ناسازگاری و ایجاد فضایی امن و پیوند عاطفی محکم والدین با یکدیگر، یکی از عوامل مهم دوری فرزندان از انحرافات و اختلالات جنسی است.

۷. ۲. سطح ایجابی

در روش‌های سطح ایجابی، مجموعه فعالیت‌هایی را مدنظر داریم که به شکل‌دهی درست و مطلوب غریزه جنسی کمک می‌کند.

۷.۲.۱. روش‌های شناختی

تکنیک‌های شناختی در مجموعه روش‌های ایجابی، به جهت شکل‌دهی درست رفتارهای جنسی و در نتیجه، تحقق اهداف تربیت جنسی ارائه می‌شوند. این روش‌ها در کنار روش‌های عاطفی، عامل اساسی شکل‌دهنده رفتارها هستند و در نتیجه در تربیت جنسی نقش مهمی ایفا می‌کنند.

۷.۲.۱.۱. تدبیر در پاسخ

پرسیدن سؤالاتی مانند اینکه: من از کجا اومدم؟ یا بچه‌ها چطور به دنیا می‌آیند؟ یا چرا مردها بچه به دنیا نمی‌آورند؟ در سنین زیر هفت سال توسط کودکان شایع است. نوع پاسخ والدین در این‌گونه سؤالات بسیار مهم است. نباید این‌گونه سؤالات بی‌پاسخ بماند؛ بلکه با بیان چند جمله کوتاه، پاسخی در خور فهم کودک داده شود. همچنین نباید با تندى و خشونت برخورد شود. پاسخ نیز به‌گونه‌ای باشد که سبب تحریک کودک و موجب کنجکاوی‌های جنسی او نشود (فقیهی، ۱۳۹۱، ۱۲۹). رویکرد دینی در پاسخ این‌گونه سؤالات می‌تواند مفید باشد، مثلاً از تمثیل و تشبیه پیرامون خلقت استفاده شود.

۷.۲.۱.۲. آموزش

کودک در سنی خاص، غالباً ۳ تا ۵ سال، متوجه تفاوت فیزیکی بین بدن خود و جنس مخالف می‌شود و تفاوت بین بدن زن و مرد را درک می‌کند. همچنین هرچه کودک به دوران بلوغ و بزرگسالی نزدیک می‌شود، قوای جنسی او بیشتر اوج گرفته و فعال می‌شوند. به مرور زمان کشش‌های جنسی و میل به جنس مخالف در او اوج می‌گیرد. میل به محبت ورزیدن در پسران و مورد محبت واقع شدن در دختران بروز پیدا می‌کند و آنها لذات جنسی را درک کرده و از انجام اعمال و رفتارهای جنسی لذت می‌برند؛ بنابراین لازم است والدین نسبت به این مسائل حساسیت لازم را داشته و اقدامات و مراقبت‌هایی را انجام دهند.

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تبلیغی

سال پنجم

شماره ۱۴ و ۱۳

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

آنها باید همواره به مسئله آموزش مسائل شرعی و احکام روابط زن و مرد، حجاب و حیا اهتمام داشته باشند و کودک را متوجه وظایف دینی و انتظاراتی که خداوند متعال از آنها دارند، کنند (همان، ۲۰۱). همچنین لازم است به تناسب سن و رشد کودک به آموزش‌هایی پیرامون خطرات و عواقب اعمال و رفتارهای جنسی در زندگی دنیا و آخرت پرداخته شود.

۷.۲.۲. روش‌های عاطفی

پیش‌تر بیان شد که عواطف و امیال، یکی از پایه‌های شکل‌دهنده رفتار است؛ بنابراین نقش مهمی در تربیت جنسی ایفا می‌کنند. به چند مورد از روش‌های عاطفی ناظر به سطح ایجابی اشاره می‌شود.

۷.۲.۲.۱. مراقبت عاطفی

کودک و نوجوان دارای نیازهای روحی و روانی است که ارضای آنها موجب تربیت صحیح جنسی می‌شود (همان، ۱۸۱)؛ بنابراین لازم است والدین کودکان و نوجوانان را کاملاً بپذیرند و نسبت به احساسات آنها همدلی و همراهی لازم را داشته باشند. برایشان وقت بگذارند، پرخاشگری‌ها و خودمختاری‌هایشان را با صبر و حوصله تدبیر کنند، نسبت به گوشه‌گیری‌ها و خلوت‌های طولانی کودک و نوجوان خود، همچنین نوع سؤالاتی که می‌پرسد حساسیت لازم را به خرج دهند.

۷.۲.۲.۲. کنترل معاشرت هم‌جنس

روابط و معاشرت کودک با هم‌جنسش باید به درستی مدیریت شود. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به جدا کردن بستر دختر با دختر و پسر با پسر تاکید کرده و می‌فرماید: «بسترهای پسر و پسر، دختر و دختر و پسر و دختر را از ده سالگی از هم جدا کنید» (مجلسی، ۱۴۰۴، ۱۰۴، ۹۶). عدم کنترل و مدیریت روابط کودک با هم‌جنس خود ممکن است آفاتی به دنبال داشته باشد. کودکان یا نوجوانانی که

با همسالان از جنس خود تجربه‌های لذت‌بخشی دارند، ممکن است در بزرگسالی نیز بخواهند همان تجربه‌ها را تکرار کنند. این افراد حتی پس از ازدواج نیز، تمایل دارند با همسر خود به شیوه‌ای جمع شوند که به کودک همجنس خود در دوران کودکی نزدیک می‌شده‌اند (متقی فر، ۱۳۸۹، ۲۰۶).

۷.۲.۳. روش‌های رفتاری

اهمیت روش‌های رفتاری از جهت تاثیرگذاری بر بعد شناختی و عاطفی و در نتیجه شخصیت فرد است؛ بنابراین حتی رفتارهای به ظاهر کوچک و بی‌اهمیت نیز ممکن است آثار جبران‌ناپذیری در تربیت جنسی داشته باشد.

۷.۲.۳.۱. استحمام به موقع

عدم استحمام به موقع سبب می‌شود اعضای تناسلی، آلوده و کثیف شده و به خارش افتد؛ کودک برای از بین بردن خارش، دست به آلت خود می‌زند و ناخواسته از این کار لذت می‌برد. تکرار این عمل توسط کودک ممکن است تبدیل به یک عادت شود، عادتی که تکرار آن، احساس خوشایندی برایش ایجاد می‌کند و چه بسا موجب کنجکاو‌های جنسی شود. شکی نیست که برخی نابهنجاری‌های جنسی ریشه در تجربه‌های خوشایند جنسی دوران کودکی دارد؛ بنابراین باید سعی شود به‌طور مرتب کودک استحمام شود و لباس‌های تمیز پوشانده شود (همان).

۷.۲.۳.۲. جداسازی بسترها

از دیگر روش‌های عاطفی در سطح ایجابی، منع از همخوابی کودکان است. در حدیثی آمده است که «وقتی فرزندان به سن هفت سالگی رسیدند، بستر آنها را از یکدیگر جدا کنید» (مجلسی، ۱۴۰۴، ۱۰۴، ۹۶). چنانکه از این حدیث معلوم می‌شود مراد از جداسازی، فقط جداسازی بستر پسر از دختر نیست، بلکه به صورت مطلق به جداسازی بستر کودکان اشاره شده است؛ بنابراین جداسازی

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت‌تبلیغی

سال پنجم

شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

بستر پسر از پسر و دختر از دختر را هم شامل می‌شود. در همین زمینه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «بسترهای پسر و پسر، دختر و دختر و پسر و دختر را از ده سالگی از هم جدا کنید (همان). اختلافی در این روایات نسبت به زمان جدایی بستر کودکان وجود دارد، در برخی روایات، شش سالگی و در برخی، هفت سالگی و در برخی، ده سالگی زمان جدایی بستر فرزندان از یکدیگر قرار داده شده است. شاید منشاء این اختلافات، در نظر گرفتن شرایط کودکان از جهت تحریک‌پذیری جنسی باشد.

۷. ۳. ۳. تمایز در فعالیت‌ها

تفکیک فعالیت‌ها و امور مرتبط با کودکان، براساس جنسیت آنها می‌تواند زمینه مناسبی جهت تربیت جنسی مطلوب، فراهم کند. ایجاد تمایز در فعالیت‌ها شئون مرتبط با جنسیت فرد، از جمله دستورات دینی در تربیت جنسی است. امام صادق علیه السلام در جواب فردی که از آراستن با طلا سؤال کردند، می‌فرماید: «نَعَمَ اللَّيْسَاءُ وَالْجَوَارِي، وَأَمَّا الْعُلَامَانُ فَلَا؛ آراستن با طلا برای زنان و دختران آری؛ اما برای پسران خیر» (همان، ۶۶، ۵۴۰). برخی از این تمایزات که لازم است والدین و مربیان نسبت به آنها دقت نظر لازم را داشته باشند، عبارتند از:

الف) تمایز در کارها و فعالیت‌ها: نوع کار و فعالیتی که به کودکان واگذار می‌شود، متناسب با جنسیت‌شان باشد. برای پسر، فعالیت‌های مردانه مثل کمک در خرید میوه و وسایل منزل، برای دختر، فعالیت‌های دخترانه مثل کمک به کارهای آشپزخانه و نظافت و کمک به پوشاندن لباس‌های بچه‌های دیگر باشد؛

ب) تمایز در هدیه و اسباب‌بازی: نوع اسباب‌بازی‌ها و هدیه‌هایی که برای کودک خریداری می‌شود باید به تناسب جنسیتش باشد؛ به‌عنوان مثال، توپ، تفنگ و ماشین اسباب‌بازی، پسرانه و عروسک، قابلمه و کاسه، اسباب‌بازی دخترانه است؛

ج) تمایز در مجالس و محافل: بهتر است برای بردن کودک به مجالسی مانند نماز جماعت، عروسی و مشاهد مشرفه، جانب تناسب جنسیتی رعایت شود؛ از این جهت، کودک پسر همراه با مادر و کودک دختر همراه با پدر به این‌گونه مجالس برده نشود.

۷. ۲. ۳. ۴. مادر و دختر پسر و پدر

از جمله رفتارهای تربیتی که توجه به آن لازم است، تناسب جنسیتی والدین و فرزندان است؛ به این معنا که امور و شئون مرتبط با دختر بر عهده مادر قرار گیرد و امور و شئون مرتبط با پسر بر عهده پدر باشد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «آمروا النساء فی بناتهن»؛ امور دختران را به مادران آنها واگذارید» (متقی هندی، ۱۳۹۷، ۱۶، ۳۰۹). پدر روابطش را با دختر و مادر با پسر به صورت منطقی کم کند تا هر کدام از فرزندان با الگوگیری از والد همجنس خود به نقش‌های جنسیتی مرتبط با خلقت خود پرداخته و از جهت عاطفی، شناختی و رفتاری هویت و نقش جنسیتی متناسب با خلقت خود را پیدا کنند.

۷. ۳. سطح سلبی

در سطح سلبی، مجموعه روش‌هایی را مدنظر قرار می‌دهیم که جنبه اجتنابی و منفی داشته و متربی را از تجربه‌های شناختی، هیجانی، عاطفی و رفتاری مرتبط با غریزه جنسی منع می‌کنند. این روش‌ها گاهی به خودی خود، متوجه والدین و مربیان و گاهی ناظر به متربی و گاهی به محتوا و یا ابزار است.

۷. ۳. ۱. روش‌های شناختی

این روش‌ها به دنبال آن است که متربی را از شناخت‌هایی که موجب تحریک و تهییج غریزه جنسی می‌شود، پرهیز دهد.

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت

سال پنجم

شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

۷.۳.۱.۱. حیا جنسی

برخی والدین به تصور خردسال بودن فرزندان، مسائل مربوط به امور زناشویی را در برابر فرزندان نشان رعایت نمی‌کنند. درحالی‌که این نوع رفتارها به منزله الگوهای ناهشیار عمل کرده و بر مسائل جنسی کودک تاثیرگذار است. کودک هر آنچه را می‌بیند، به‌خاطر می‌سپارد و در ذهن او نقش می‌بندد. معصومین علیهم‌السلام به این مسئله بسیار دقت نظر داشته، به‌طوری‌که امام صادق علیه‌السلام در روایتی به اهمیت حیا جنسی از زبان پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم اشاره کرده و در آخر می‌فرماید: «كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْتَسِيَ أَهْلَهُ، أَعْلَقَ الْبَابَ، وَأَرْخَى السُّتُورَ، وَ أَخْرَجَ الْخَدْمَ؛ علی بن‌الحسین علیه‌السلام هرگاه می‌خواست با همسرش هم‌بستر شود، درها را می‌بست، پرده‌ها را می‌انداخت و خدمتکاران را بیرون می‌کرد» (کلینی، ۱۳۶۵، ۱۲، ۱۴۲). بوسیدن و در آغوش گرفتن و یا دیگر موارد معاشقه و ملاعبه والدین در حضور کودک و یا پوشیدن لباس‌های نیمه‌برهنه و زننده، تصویرهای ذهنی برای کودک ایجاد می‌کند، تصویرهایی که ممکن است تا مدت‌های طولانی پایدار بماند. چه‌بسا تصویر ذهنی تا چندین سال از ذهن کودک پاک نشود و عاملی برای بروز مشکلات جنسی در بزرگسالی او شود.

۷.۳.۱.۲. ستر عورت

پوشاندن عورت در مقابل کودک از دیگر دستورات مورد تاکید اسلام است. در روایتی آمده است که «برای فرزند روا نیست که به عورت پدر نگاه کند» (همان، ۶، ۵۰۳). از این جهت باید از هر کاری که موجب کشف عورت والدین و به طریق اولی دیگران برای کودک می‌شود، پرهیز شود. از بردن کودک به حمام در حالی که والدین برهنه هستند، پرهیز شود. کودک نباید شناخت‌های غیرضروری درباره اعضای جنسی خود و یا والدین پیدا کند. چنانکه از مجموعه روایات معصومین علیهم‌السلام استفاده می‌شود، این نوع شناخت‌ها مقدمات انحرافات جنسی را در پی خواهد داشت. آموزش‌های جنسی که مستلزم این نوع شناخت‌ها باشند روا نیستند و موجبات تحریک جنسی را فراهم می‌کنند و با مدل اسلامی تربیت جنسی سازگاری ندارند.

۷.۳.۱.۳. منع کنجکاوای جنسی

ممکن است کودکان به دور از چشمان والدین به کنجکاوای جنسی پرداخته و بازی‌های جنسی انجام دهند؛ مثلاً به دور از چشمان والدین لباس یکدیگر را درآورند و با اعضای جنسی یکدیگر بازی کنند و یا کتاب و مجله‌ای که حاوی تصاویر نامناسب است را برای یکدیگر توضیح داده و در مورد عکس‌ها و تصاویر آن به خیال‌پردازی پرداخته و صحبت کنند. این نوع کنجکاوای‌ها، آسیب‌های شناختی زیادی می‌تواند در پی داشته باشد. برای منع کردن از چنین رفتارهایی از تنها گذاشتن کودکان جلوگیری شود، از در دست قرار دادن کتاب‌ها، مجلات، عکس‌ها و فیلم‌هایی که تصاویر نامناسب دارند، نیز خوداری شود. همچنین رفتارها و بازی‌های کودکان به صورت غیرمستقیم کنترل شده و از بازی‌هایی که جنبه جنسی دارند، منع شوند. در موارد وقوع این‌گونه بازی‌ها نیز با ملایمت، زشت بودن این رفتارها توضیح داده شود. مجموعه روایاتی که درباره عدم کشف عورت در مقابل کودک است، ناظر به این روش نیز هستند.

۷.۳.۲. روش‌های عاطفی

این روش‌ها ناظر به پرهیز دادن از مجموعه عواملی است که تحریکات عاطفی منفی ایجاد می‌کند. برخی از این روش‌ها با روش‌های شناختی و رفتاری هم‌پوشی دارند.

۷.۳.۲.۱. منع سوءاستفاده جنسی

آسیب‌هایی که از ناحیه عاطفی در مسیر تربیت جنسی ممکن است وارد شوند، بسیار مخرب هستند. تحقیقات نشان می‌دهد که بسیاری از نابهنجاری‌های جنسی، ریشه در این نوع آسیب‌های روحی دارند (هالجین و ویتبورن، ۱۳۹۲، ۲، ۲۰۲). برخی متخصصان بالینی طبق تحقیقاتی که انجام داده‌اند، معتقدند که بسیاری از اختلالات جنسی ناشی از چنین آسیب‌هایی است. اختلال شخصیت مرزی، واکنش پیچیده‌ای به آسیب سوءاستفاده شدن جنسی در دوران کودکی

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

پژوهش‌نامه

سال پنجم

شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

است (همان). همچنین برخی کژکاری‌های جنسی، مانند واژینیسیم (مقاربت دردناک) گاهی ریشه در همین مسئله دارد (همان). روایات اسلامی از بازی والدین با فرزندشان در جایی که با اعضای جنسی او بازی کنند، منع کرده‌اند (طبرسی، ۱۴۱۳، ۱، ۲۲۳) که نشان از اهمیت این موضوع است. از پوشاندن لباس‌های محرک به کودکان خودداری شود؛ همچنین روابط کودک با غریبه‌ها و حتی آشنایان کنترل شود و اطلاعاتی کلی پیرامون چگونگی تعامل با دیگران به کودک داده شود؛ این‌گونه مسائل تحت عناوینی، مانند حیا و عفاف توضیح داده شوند. والدین باید به کودکان خود بیاموزند که هیچ‌گاه نباید به کسی اجازه دهند تا لباس‌شان را درآورد و یا با اعضای جنسی‌شان بازی کند.

۷.۳.۲.۲. منع کشف

پوشاندن عورت فرد، غیر از نگاه نکردن به عورت او است. در توصیه‌های ائمه اطهار (علیهم‌السلام) از نفس برهنه بودن و کشف عورت کودک منع شده است و این اطلاق نشان می‌دهد که ولو اینکه انسان تنها باشد و یا کسی به او نگاه نکند، نباید برهنه باشد. در حدیثی آمده است که پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) دستور به پوشاندن عورت خردسالی که بر اثر پاره بودن لباسش، عورتش آشکار شده بود، دادند (حاکم نیشابوری، ۱۴۱۵، ۳، ۲۲۸). در این حدیث پیامبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) از نگاه به عورت کودک منع نکرده‌اند، بلکه از کشف عورت منع کرده‌اند و این نشان می‌دهد که از منظر حضرت، نفس آشکار بودن عورت خردسال، ناشایست است. این بیان با احادیث دیگری که در این زمینه آمده است، تقویت می‌شود. چنانکه در حدیثی فرموده‌اند: «حریم عورت او را بپوشانید که حرمت عورت کودک، مانند حرمت عورت بزرگسال است» (همان)؛ بنابراین اگر حرمت عورت خردسال حکم عورت بزرگسال را دارد چنانکه کشف عورت بزرگسال ناشایست است، کشف عورت خردسال نیز ناشایست است.

۷.۳.۳. روش‌های رفتاری

مراد از روش‌های رفتاری در سطح سلب، رفتارهایی است که ناظر به اعمال والدین و مربیان و یا خود متربی است.

۷.۳.۳.۱. منع بوسیدن و در آغوش گرفتن

بوسیدن و در آغوش گرفتن فرزندان از سنت‌های موکد اسلامی است؛ چنانکه امیرمؤمنان (علیه السلام) فرموده‌اند: «بوسیدن فرزند، رحمت است» (طبرسی، ۱۴۱۳، ۱، ۴۲۲). با این وجود، این عمل تا سن خاصی مجاز است و پرهیز نکردن از آن در سنین بالا نه تنها آثار مثبتی ندارد، بلکه دارای آثار منفی تربیتی است. در برخی احادیث از بوسیدن و در آغوش گرفتن کودکان از سنین شش و هفت سالگی به بعد منع شده است. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می‌فرمایند: «چون دختر شش ساله شد او را نبوس و پسر نیز چون از هفت سالگی گذشت، زن او را نبوسد» (همان، ۴۷۹). در حدیث دیگری امام کاظم (علیه السلام) می‌فرمایند: «وقتی دختر به شش سالگی رسید، جایز نیست مردی که محرم او نیست او را ببوسد و در آغوش بگیرد» (حرعاملی، ۱۴۰۹، ۱۴، ۱۷۰). همچنین از بوسیدن لب‌ها و دهان فرزندی که دوران کودکی را پشت سر گذاشته باید پرهیز شود؛ چنانکه در حدیثی، بوسیدن دهان فقط در مورد همسر (زن) و ولد صغیر مجاز دانسته شده است (مجلسی، ۲۲۴، ۱۰، ۲۴۴).

۷.۳.۳.۲. پرهیز از بازی با اعضای جنسی

یکی دیگر از روش‌های رفتاری در سطح سلبی، پرهیز از بازی با اعضای جنسی کودکان است. امیرالمومنین (علیه السلام) می‌فرمایند: «دست مالیدن زنی به آلت دختر بچه شش ساله‌اش، یک نوع زنا محسوب می‌شود» (طبرسی، ۱۴۱۳، ۱، ۲۲۳). ممکن است به تصور شاد کردن و یا شوخی با کودک این عمل انجام شود، این عمل ممکن است آسیب‌هایی به دنبال داشته باشد، از جمله سبب ایجاد لذت جنسی در او شده و زمینه بلوغ زودرس و تحریکات جنسی را فراهم کند و یا موجب از بین

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تبلیغی

سال پنجم

شماره ۱۳ و ۱۴

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

رفتن حیا شود. در روایات رسیده از معصومین در این زمینه نه تنها از بازی با اعضای جنسی کودک منع شده، بلکه در برخی روایات از تماس بدنی نیز پرهیز داده شده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرموده‌اند: «تماس [بدنی] زن با دخترش وقتی به شش سالگی رسید، بخشی از زناست» (مجلسی، ۱۰۴، ۱۴۰۴، ۹۶).

۷.۳.۳.۳. منع دست‌مالی

یکی دیگر از روش‌های رفتاری، منع از دست‌مالی اعضای جنسی توسط خود کودک است. چنانکه روایات از دست‌مالی اعضای جنسی کودک توسط زن منع کرده‌اند با الغای این ویژگی می‌توان این منع را به خود کودک نیز تسری داد، چرا که در اینجا نیز همان ملاک، یعنی کسب لذت وجود دارد. برای پرهیز دادن از این رفتار می‌توان از تکنیک‌های زیر استفاده کرد:

۱. در زمانی که کودک مشغول دست‌مالی عورت خود است به نحوی حواس او را پرت کرده و توجه‌اش را به چیز دیگری جلب کنیم. مثلاً به کودک وسایلی مانند اسباب‌بازی و یا وسایل سرگرم‌کننده دیگر داده شود.
۲. از جمله مواقعی که ممکن است کودک دست به چنین عملی بزند به هنگام خواب است؛ پس بهتر است موقع خواب دست‌های کودک را بیرون از ملحفه قرار داده تا به خواب رود و یا اینکه دست‌های کودک را در حالتی خوش‌آیند در دستان خود گرفته تا بخوابد (همان).

۷.۳.۳.۴. مبدل پوشی ممنوع

یکی دیگر از روش‌های ناظر به رفتارهای سلبی، پرهیز از مبدل‌پوشی و رعایت پوشش و آرایش متناسب با جنسیت است. امیرالمومنین علیه السلام می‌فرماید: «لَعَنَ اللَّهُ الْمُتَشَبِهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ وَلَعَنَ الْمُتَشَبِهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ؛ خدا لعنت کند مردانی را که خود را شبیه زنان می‌کنند و زنانی که خود را شبیه مردان می‌سازند» (حرعاملی، ۱۴۰۹، ۲۰، ۲۲۱). مبادرت به چنین رفتارهایی، آسیب‌های جنسی را

در پی خواهد داشت. به گفته محققان، یکی از اختلالات جنسی، یادگارپرستی همراه با مبدل‌پوشی^۱ است (هالجین و ویتبورن، ۱۳۹۲، ۲، ۲۰۲). این اختلال در مردان یافت می‌شود به این صورت که مرد علاقه غیرقابل کنترل برای پوشیدن لباس‌های زنانه دارد و از این طریق ارضای جنسی می‌شود. این اختلال اغلب با استمناء و خیال‌پردازی‌های جنسی همراه است (همان). روان‌شناسان بالینی معتقدند اغلب افرادی که دچار این نوع اختلال می‌شوند معمولاً مبدل‌پوشی را در دوران کودکی تجربه کرده‌اند (همان). برخی از این افراد از روی کنجکاوی لباس مبدل پوشیده‌اند و از این تجربه احساس لذت کرده‌اند و به مرور زمان رفتار مبدل‌پوشی که ابتدا جنبه سرگرمی و کنجکاوی داشته به صورت یک اختلال جنسی بدون اختیار درمی‌آید. گاهی نیز این کودکان اسیر پندارها و احساسات والدینی می‌شوند که فرزندی غیر از جنسیت فرزندشان، دوست داشته‌اند؛ پس این کودکان برای ارضای خیال والدین به مبدل‌پوشی روی می‌آورند (همان)؛ بنابراین لازم است والدین از هر گونه مبدل‌پوشی چه از روی تفریح و چه از روی تمایل پرهیز کنند. رفتارهایی مانند استفاده از لوازم آرایشی، جوراب ساق بلند، کفش پاشنه بلند، لباس دخترانه، بلندگذاشتن موهای سر، مصادیق مبدل‌پوشی در مردان محسوب می‌شوند.

جمع‌بندی

سال‌ها تجربه تربیت جنسی در تفکر غربی نشان داده مسیری که برای تربیت این غریزه در نظر گرفته شده، چندان صحیح نبوده و نه تنها نتوانسته افراد را به زیست بهتر و استفاده درست از این نعمت الهی سوق دهد، بلکه انبوه مشکلات و اختلالات روحی، روانی و جنسی حاصل چنین تربیتی است. این آسیب‌ها نه تنها دامنگیر زندگی فردی انسان‌ها شده، بلکه جامعه را نیز با چالش‌ها و مخاطرات جدی روبه‌رو ساخته است. از همین جهت نمی‌توان به مدل غربی تربیت جنسی اعتماد کرد؛ بنابراین کشف منطق و راهبردی که اسلام برای تربیت جنسی در نظر گرفته ضروری است. این پژوهش با چنین هدفی، به‌عنوان

فصلنامه
علمی-تخصصی

پژوهش‌نامه

تربیت

سال پنجم

شماره ۱۴ و ۱۳

پاییز و زمستان ۱۳۹۵

1.transvestic fetishism.

درآمدی برای کشف الگوی اسلامی تربیت جنسی انجام شد و به نتایجی در مبانی، اهداف، ساحات، سطوح، اصول و روش‌ها در تربیت جنسی دست یافت؛ و نشان داد که تربیت جنسی در الگوی اسلامی آن، در سه محور چستی تربیت جنسی؟ چرایی تربیت جنسی؟ و چگونگی تربیت جنسی؟ با نظریات رقیب تمایز پیدا می‌کند، به گونه‌ای که مسیر ویژه‌ای به تربیت جنسی می‌دهد. در قسمت مبانی، این نتیجه حاصل شد که تربیت جنسی اساساً با هدف کمال مطلوب و نهایی انسان انجام می‌شود؛ بدین معنا که محور و مداری که همه فعالیت‌های تربیت جنسی بر آن و با نظر داشت به آن انجام می‌شود، قرب الهی است و ارزش تمامی فعالیت‌ها به نسبتی که در نزدیک کردن انسان به این هدف اصیل و غایی دارد، تعیین می‌شود. همچنین این نتایج به دست آمد که برخلاف تلقی‌های رایج در مدل‌های غربی، تربیت جنسی در اسلام، قبل از تولد فرد شروع می‌شود و تا پایان حیات او در زندگی دنیا ادامه خواهد داشت؛ علاوه بر این، در شیوه ارائه روش‌ها نیز با نظر به مبانی فلسفه اسلامی درباره فرایند شکل‌گیری رفتارهای اختیاری و نگاه به مجموعه روایات رسیده از معصومین (علیهم‌السلام)، سه سطح زمینه‌ساز، ایجابی و سلبی برای تربیت جنسی پیشنهاد شد و برای هر سطح، سه ساحت تربیتی شامل شناختی، عاطفی و رفتاری تعیین شد.

منابع

* قرآن کریم.

۱. ابن فارس، احمد بن زکریا؛ معجم معییس اللغه؛ مکتب الاعلام الاسلامی، قم: ۱۴۰۴ ق.
۲. اکبری، ابوالقاسم؛ عوامل ناسازگاری کودک و نوجوان؛ [بی جا]: رشد و توسعه، چاپ اول، ۱۳۸۴.
۳. باقری، خسرو؛ نگاهی دوباره به تربیت اسلامی؛ تهران: مدرسه، چاپ بیست و یکم، ۱۳۸۹.
۴. بهشتی، محمد؛ مبانی تربیت در قرآن؛ تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۷.
۵. بی ریا، ناصر و [دیگران]؛ روان شناسی رشد بانگرس به منابع اسلامی؛ تهران: سمت، چاپ پنجم، ۱۳۹۰.
۶. پسندیده، عباس؛ غنچه‌های شرم (نگاهی نو به مفهوم حیا)؛ دارالحدیث، قم: چاپ اول، ۱۳۸۶.
۷. یورامینی محمد باقر؛ «تربیت جنسی درسیره نبوی»؛ مجموعه مقالات تربیت اسلامی ویژه تربیت جنسی، گروه پژوهشی تعلیم و تربیت اسلامی، قم: سال سوم، شماره هشتم، ۱۳۸۳.
۸. ثابت، حافظ؛ تربیت جنسی در اسلام؛ قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ اول، ۱۳۸۸.
۹. جوادی آملی؛ بنیان مرصوص امام خمینی رحمته؛ محقق محمد امین شاهجوئی، قم: اسراء، چاپ هشتم، ۱۳۸۴.
۱۰. جهانیان نجف‌آبادی، امیر؛ فرزند و تربیت جنسی؛ اصفهان: کیاراد، چاپ اول، ۱۳۹۰.
۱۱. حاکم نیشابوری، ابوعبدالله محمد بن عبدالله؛ المستدرک علی الصحیحین؛ بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۱۵.
۱۲. حر عاملی، محمد بن حسن؛ وسائل الشیعه؛ قم: موسسه آل‌البیت علیهم‌السلام لاحیاء التراث، ۱۴۰۹ ق.
۱۳. حسینی خامنه‌ای، سیدعلی؛ طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن؛ مشهد: صها، چاپ اول، ۱۳۹۲.
۱۴. حسینی نسب، داود و علی اصغر اقدم؛ فرهنگ واژه‌ها، تعاریف و اصطلاحات تعلیم و تربیت؛ تبریز: احرار، چاپ اول، ۱۳۷۵.
۱۵. دهخدا، علی‌اکبر؛ لغت‌نامه دهخدا؛ تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۷.
۱۶. رهنمایی، سیداحمد؛ درآمدی بر فلسفه تعلیم و تربیت؛ قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، چاپ دوم، ۱۳۸۸.
۱۷. ریچاردی هالجین و سوزان کراس ویتبورن؛ آسیب‌شناسی روانی؛ مترجم یحیی سیدمحمدی، تهران: نشر روان، چاپ یازدهم، ۱۳۹۲.
۱۸. صدوق، ابن بابویه، محمد بن علی؛ من لا یحضره الفقیه؛ قم: جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ ق.

۱۹. طباطبائی، محمدحسین؛ *المیزان فی تفسیرالقرآن*؛ مترجم محمد باقر موسوی همدانی؛ قم: دفترانتشارات اسلامی، چاپ سی ام، ۱۳۸۹.
۲۰. طبرسی، حسن بن فضل؛ *مکارم الاخلاق*؛ قم: نشر شریف رضی، ۱۴۱۳ ق.
۲۱. فقیهی، سید احمد؛ *روش های تربیت اخلاقی در المیزان*؛ موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ره، قم: چاپ اول، ۱۳۹۳.
۲۲. فقیهی، علی نقی؛ *تربیت جنسی: مبانی، اصول و روش ها، از منظر قرآن وحدیث*؛ قم: دارالحدیث، چاپ پنجم، ۱۳۹۱.
۲۳. کلینی، محمد بن یعقوب؛ *الکافی*؛ تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵.
۲۴. مبینی مقدس، مجید؛ «رسانه ملی و روابط پیش از ازدواج جوانان»؛ فصلنامه تخصصی مطالعات جوان و رسانه، قم: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، شماره چهاردهم، ۱۳۹۳، ص ۹۳-۱۱۳.
۲۵. متقی فر، غلامرضا؛ *درآمدی بر نظام اخلاق جنسی در اسلام*؛ قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، چاپ دوم، ۱۳۸۹.
۲۶. متقی هندی؛ *کنز العمال فی سنن الاقوال والافعال*؛ بیروت: مکتبه التراث الاسلامی، ۱۳۹۷ ق.
۲۷. مجلسی، محمدباقر؛ *بحار الانوار*؛ بیروت: الوفا، ۱۴۰۴ ق.
۲۸. محدث نوری، حسین؛ *مستدرک الوسائل*؛ قم: آل البیت علیهم السلام، ۱۴۰۸ ق.
۲۹. محمدی، حسین و سید صاحب موسوی؛ *تربیت جنسی (مبانی، اصول و روش ها)*؛ تهران: زیتون سبز، چاپ اول، ۱۳۹۱.
۳۰. مصباح یزدی، محمدتقی؛ *اخلاق در قرآن*؛ قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ پنجم، ۱۳۹۱.
۳۱. _____؛ *آموزش فلسفه*؛ قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، چاپ اول، ۱۳۸۳.
۳۲. _____؛ *به سوی خودسازی؛ نگارش کریم سبحانی*؛ قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ چهارم، ۱۳۸۴.
۳۳. _____؛ *پاسخ استاد به جوانان پرسشگر*؛ قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ هشتم، ۱۳۹۱.
۳۴. _____؛ *چکیده های از اندیشه های بنیادین اسلامی*؛ مترجم: حسین علی عربی؛ تدوین: محمدمهدی نادری قمی؛ قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، چاپ ششم، ۱۳۹۱.

۳۵. _____؛ خداشناسی؛ تحقیق و بازنگری امیررضا اشرفی؛ موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، قم: چاپ اول، ۱۳۸۹.
۳۶. _____؛ خودشناسی برای خودسازی؛ قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، چاپ سیزدهم، ۱۳۸۶.
۳۷. _____؛ سفر به سرزمین هزار آیین؛ تدوین و نگارش: اصغر عرفان؛ قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، چاپ اول، ۱۳۸۶.
۳۸. _____؛ آموزش عقاید؛ (دوره سه جلدی در یک مجلد)؛ قم: سازمان تبلیغات اسلامی، چاپ هفدهم، ۱۳۸۴.
۳۹. مصباح، مجتبی و دیگران؛ فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی؛ قم: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته، چاپ دوم، ۱۳۹۱.
۴۰. مطهری، مرتضی؛ اصول فلسفه و روش رئالیسم؛ تهران: صدرا، چاپ هفدهم، ۱۳۹۱.
۴۱. _____؛ اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب؛ تهران: صدرا، چاپ بیست و نهم، ۱۳۸۹.
۴۲. _____؛ سیری در نهج البلاغه؛ تهران: صدرا، چاپ چهل و هشتم، ۱۳۹۰.
۴۳. _____؛ فلسفه تاریخ؛ تهران: صدرا، چاپ هجدهم، ۱۳۹۰.
۴۴. _____؛ جهان بینی توحیدی؛ تهران: صدرا، چاپ سی و دوم، ۱۳۹۰.
۴۵. _____؛ مسئله حجاب؛ تهران: صدرا، چاپ نود و هفتم، ۱۳۹۱.